

Overweging zondag 10 juni 2012

Gereformeerde Kerk van Loosdrecht

ds. Stefan Dijkhuizen

(teksten: Deuteronomium 25: 5-10 & Ruth 3)

Overweging:

Geliefden van onze Heer,

tijdens de training die ik in mijn studieverlof heb gevolgd, was er veel ruimte voor de bezinning op je werk als predikant. En eigenlijk was het één grote spiegel: Wie ben ik als pastor? Waarom doe ik alles zoals ik het doe? En waar sta ik nu eigenlijk voor?

En zo ging het natuurlijk ook wel eens over je eigen geloof. Want wie God voor jou is, wat geloof voor jou betekent, dat bepaalt nu eenmaal ook hoe je als predikant in je werk staat.

En in één van gesprekken, nog maar kort geleden, floepte ik er ineens uit, alsof ik het zelf haast niet verwachtte: 'Ik geloof niet meer in zo'n grote God. Ik kan alleen nog maar geloven in een mensen-God.'

Waarmee ik denk ik zoiets bedoel als: Praat je over God, dan praat je over mensen. Wil je Hem zien, kijk dan naar zijn grondpersoneel. Ik omschreef het ook zo, omdat ik zelf steeds minder uit 'mijn' voeten kan, met praten, denken, zingen en preken over een God als een buitenaards wezen, ergens hoog in de hemel.

Op mijn boekenplan ligt nog steeds ongelezen het boekje van die Zeeuwse dominee Klaas Hendrikse, 'Geloven in een God die niet bestaat'. Een paar jaar geleden zorgde dat boekje en de media die daar als dolle stieren opdoken, voor de nodige ophef. Een dominee die niet meer in God gelooft... Ooohhh...!

Ik heb het nog steeds niet gelezen, ik vind dat dat nog wel moet, maar in wezen speelt dominee Hendrikse een taalspelletje. Nu doen we dat in de kerk sowieso; we gebruiken onze taal om iets te omschrijven wat in wezen onbeschrijfbaar is, en waar in principe geen woorden voor zijn.

Maar zijn stelling is - voor zo ver ik het denk te snappen - Ik geloof niet in een God die bestaat, zoals een kast of stoel bestaat, nee, ik geloof in God die gebeurt. En waar en hoe gebeurt die God dan? Ja, in en door mensen. 'Zonder mensen is God nergens', zo staat er op de achterflap, die ik dan wel even heb gelezen.

En dan kom ik toch ook weer dichtbij die mensen-God uit.

Waarom nu deze gedachten?

Ik denk dat Ruth 3, net als de vorige twee hoofdstukken, precies dat laat zien. God is een mensen-God, en Zijn verhaal is het verhaal van mensen. Hele gewone mensen. Met hun verdriet, met gevoelens, met gemis, in honger en in dorst.

En komt - als je in die lijn verder denkt - niet de hele Bijbel veel dichterbij?! Daar staan geen fantastische verhalen in, nee, het gaat steeds maar weer over God die met mensen mee gaat, die handen en voeten nodig heeft. En zoals vandaag: Zelfs een warm bed op de dorsvloer.

En wij, de kerk, wij vertellen elkaar steeds maar weer die verhalen van een God die 'er bij is'. Uit een ver verleden, da's waar, maar we doen dat toch omdat we hier en nu verder willen met ons leven.

Iemand zei eens: 'Eigenlijk zijn alle verhalen in de Bijbel scheppingsverhalen.' Want steeds gaat het over doodgewone mensen, die opnieuw grond onder voeten krijgen in de chaos van de vloed die hen zo vaak overstroomt.

En Ruth 3 is zo opnieuw een prachtig voorbeeld van God dichtbij. Een verhaal op mensenmaat gesneden. Allesbehalve een 'ver van je bedshow'.

Om nog even in het Zeeuwse te blijven; ik moest bij dit nachtelijk avontuur op de dorsvloer ook vaak denken aan de roman 'Dorsvloer vol confetti', van Franca Treur. Misschien is het bekend, het verscheen in 2009.

Dat verhaal speelt in een Zeeuws dorpje, niet ver vanwaar ikzelf vandaan kom. Het gaat over een jong meisje, Katalijne, dat in een groot boerengezin opgroeit, in zwaar-orthodoxe kringen van de gereformeerde gemeente.

De stijl van het boek, en dat is de kracht ervan, is niet zo woedend als Maarten 't Hart, en ook niet zo beklemmend als Siebelink, maar juist luchtig en fladderend, steeds vanuit het perspectief van een 12-jarig meisje. En tegelijk gaat het over diezelfde zware context. Ik citeer een recensie in Trouw:

'De wereld, zo leert Katelijne van haar oma, is een dorsvloer waarop God uitverkorenen en verworpenen scheidt. Het is zaak om nauwgezet te leven: „Want wat zul je straks zijn, m'n kind, als je voor Zijn rechterstoel zal staan: kaf of koren?“.'

En daar heb je dan meteen weer dat andere Godsbeeld. Groot, almachtig, alwetend, streng. Maar wat betekent zo'n godsbeeld?

Kijken wij vandaag maar naar de dorsvloer uit Ruth 3. Ook zo'n scheppingsverhaal. Weer zo'n verhaal waarin Gods gezicht enkel en alleen valt af te lezen aan wat mensen voor elkaar doen.

Ruth is niets anders dan een diaconaal verhaal. Dienstbaarheid, dat staat centraal. Het mag er haast als titel boven. Vorige week, in hoofdstuk 2, ging het over het zorg voor brood, en het dagelijkse bestaan, vandaag gaat het over de zorg voor de toekomst. Is er weer toekomst voor Ruth, voor Naomi, voor alle weduwen en wezen, de armen? Want wie zaait, zal niet altijd maaien.

Zorg voor voldoende voedsel is niet alleen voor vandaag en morgen, maar ook voor overmorgen nodig. In dat licht is het ook nog eens een uiterst actueel verhaal: Hoe gaan wij, het Westen, nu werkelijk om met ontwikkelingssamenwerking, en de schuldenlast van de Derde wereld? We kunnen wel voedsel droppen, en dat is goed, maar structureel verandert er vaak maar zo weinig.

Maar ik wil ook nog even naar het verhaal zelf kijken. Het is immers te bijzonder om te laten liggen. Want heel veel erotisch, gewaagder en spannender wordt het haast nergens anders in de hele Bijbel.

Allereerst is er dat plan van de oude Naomi. Wie niet zo sterk is, moet slim zijn, toch? Boaz, zijn naam betekent wel 'kracht' of 'sterkte', is familie. Hij is een 'bekende' zo staat er in het Hebreeuws. Een woordspel met het woord 'bekennen', dat later terugkomt, en dat zoals we weten een heel intieme en fysieke betekenis heeft in de Bijbel.

Maar het is een heel gewaagd plan, want Ruth is en blijft een Moabitische, een vreemde, een heiden. Een Bijbelvaste Jood zal meteen gedacht hebben wat eens mannen uit Israël overkwam die slieden met Moabitische vrouwen. In Numeri 25 loopt het niet best met hen af.

En toch kiest Naomi voor deze weg. Zij neemt zelf actie om Gods trouw te bewerkstelligen. Met en door mensen zal het moeten gebeuren...

Het 'losserschap', waarover we hoorden in de andere lezing, is een manier om voor dat recht te zorgen. Voor ons een maar onbegrijpelijke regel, want wij zoeken een man of vrouw uit liefde, individueel, en met romantiek. Hier staat echter de toekomst van een gezin op het spel, van heel Israël, van de lijn naar David...

Zo gezien is het een vorm van levensverzekering. En dat is toch een mooi instituut. En zo goed gaat het in onze tijd nu ook weer niet met onze levensverzekeringen, bij banken die omvallen, spookhypotheke en luchtkastelen, enzovoorts. Maar dat terzijde...

Maar daarom gaat Ruth als een bruid zo mooi 's nachts op de dorsvloer bij Boaz onder de dekens liggen. Het is wat braafjes vertaald, 'aan het voeteneind', maar natuurlijk betekent dat zoiets als onder de gordel, op een intieme plek. En tot zesmaal toe komt dat woordje 'neerliggen' terug.

Zoals ik ergens zo mooi verwoord las: 'Ruth ontbloot de intimiteit van de man en nestelt zich in zijn schoot, in de hoop op zijn ontferming'.

En als Boaz dan wakker schrikt, nadat hij met een vrolijk hart vol goede wijn was ingeslapen, zegt Ruth: 'Spreid uw vleugel over uw dienaar uit, want u bent de lossers.'

De verteller verstaat zijn vak. Hij bezorgt de hoorder rode oortjes: 'Spreid uw vleugel over uw dienaar uit'. Opnieuw een erotische toespeling. En tegelijk wordt er in dit ene zinnetje zoveel gezegd.

Ruth spreekt in dat avontuur dat ook helemaal verkeerd had kunnen aflopen, Boaz meteen aan op wat hij eerder op de akker nog tegen haar zei bij het zoeken naar gevallen korenaren: 'Moge de HEER je rijkelijk belonen – de HEER, de God van Israël, onder wiens vleugels je een toevlucht hebt gezocht.'

God, onder wiens vleugels mensen schuilen. Waar barmhartigheid wordt gevonden, ontferming. Ruth, nu niet meer de 'Moabitische' genoemd, zij zoekt die God, die ontferming. Als dienaar. Want ze begrijpt voor alles dat deze God vraagt om trouw en goedheid aan elkaar. Dienstbaarheid.

Dat is zoiets als ergens om bidden, maar het ook zelf alvast in daden omzetten.

Boaz begrijpt de situatie meteen. Hij zegent Ruth om haar moed, om haar geloof. Hij neemt de vraag van het losserschap direct op zich. Maar er is nog een ander, die dichterbij staat. En dat gaat hij meteen, de volgende ochtend regelen. In de poort, dus en public, en om af te zijn van het dorpsgeroddel zoals eerder.

Maar niet zonder Ruth met 6 maten gerst te laten gaan. 6, weliswaar niet 7, maar dat komt nog. En ook hier gaat geloof samen met goede werken, Boaz zegent en regelt; ora et labora. Een voorproefje voor hoe het straks zal zijn.

En zoals het verhaal begon bij Naomi, zo eindigt het ook bij Naomi. Als Ruth haar alles vertelt heeft, zegt ze: 'Ga hier maar rustig zitten, want deze man - 'kracht' is zijn naam, zal niet rusten voordat hij alles geregeld heeft.'

Wat kunnen wij nu nog met zo'n verhaal? Weliswaar zinnenprikkelend, maar qua gebruiken en wetten zo ver van ons af? Is het nog krachtig genoeg voor ons om rust te vinden?

Opnieuw worden wij mensen uitgenodigd ons geloof handen en voeten te geven, en niet te rusten voordat er al iets zichtbaar wordt van Gods trouw.

Het mag ver van ons bed lijken, maar het stelt de vraag hoe wij leven op de akker en op de dorsvloer van deze wereld. Een krachtig appèl om ons individueel geluk niet boven het geluk van anderen of allen te stellen.

En de hele zin van de vraag of God bestaat, valt weg, want het gaat erom of God gebeurt. Aan wezen, aan armen, aan al die mensen die bescherming, warmte, wat brood, nodig hebben.

Zoals iemand opmerkte bij dit verhaal: 'De vleugel van God moet op aarde werkelijkheid worden, en niet anders.' En misschien kan Ruth voor ons zo onderweg wel tot een steentje in onze schoen worden: Steeds maar de herinnering, zonder solidariteit, zonder loyaliteit, is geen samenleven mogelijk.

En zo is het opnieuw een verbondsverhaal: Van Godswege worden wij mensen aan elkaar verbonden. Om te rouwen met de rouwende, om te zorgen voor de zieke, om te delen met de onbedeelde.

Daar wil ik wel in geloven - daar wil ik uit proberen te leven.
In de naam van de Vader, de Zoon, en de heilige Geest. Amen.